

PARJENJE DRISTAVIČNEGA SPRELETAVCA *LEUCORRHINIA PECTORALIS* SKOZI FOTOGRAFSKI OBJEKTIV

Vse od davnega junija 1993, ko sem prvič opazoval dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* ob ribniku Štatenberšček v dolini Ličence pri Poljčanah (BEDJANIČ, 1995), se te redke in izjemno ogrožene vrste ob vsakem snidenju zelo razveselim. V zadnjih nekaj letih sem jo na Štajerskem opazoval le v Krajinskem parku Rački ribniki – Požeg, kjer me je leta 2015 presenetila po skoraj dveh desetletjih, ko smo že skoraj mislili, da je iz tega NATURA 2000 območja za vedno izginila (BEDJANIČ, 2015).

Ena želja pa mi je glede vrste vendarle ostajala dolgo neizpolnjena – vedno sem srečeval izključno samčke, našel sem tudi že leve, še nikoli pa nisem videl samičke dristavičnega spreletavca, niti parjenja. Podobno kot že večkrat, sem se tudi 27-V-2018 odpravil v krajinski park, najprej v upanju, da dristavičnega spreletavca sploh srečam in seveda s pobožno željo, da slednjic uzrem tudi predstavnico »nežnejšega« spola ali morebiti celo kaj »pohujšljivega«. Ribniki v Grajevniku (GK 552006/142552; alt. 253m) so me takoj spravili v dobro voljo, saj je bil zgodaj popoldan vrvež kačjih pastirjev razveseljujoč. Na velikem in malem ribniku ob cesti sem popisal 13 vrst, med raznokrilimi kačjimi pastirji so prevladovali listasti ploščci *Libellula quadrimaculata*, pa močvirski lebduhi *Cordulia aenea* in deviški pastirji *Aeschna isoceles*, zares številčni pa so bili tudi samčki dristavičnega spreletavca. V plitvem severnem delu velikega ribnika v Grajevniku sem jih opazoval vsaj 10, medtem ko so bili v zgornjem, lepo zaraščenem manjšem ribniku še nekoliko številčnejši in sem jih naštel okoli 15. Toliko dristavičnih spreletavcev, na tako majhnem območju, nisem doslej še nikoli opazoval.

Seveda sem se hitro odpravil še do bližnje akumulacije Požeg, ki ni v odonatološkem oziru nič posebnega, z izjemo bolj zaraščenih severnih delov in oddeljenega, severovzhodnega kraka akumulacije, ki je zaradi odsotnosti rib za kačje pastirje pravi »Eldorado« (GK 551328/142998; alt. 259m). Ko sem se z vodne obrežne strani počasi pomikal od predelnega nasipa proti bolj zaraščeni konici tega območja, sem opazoval skupno 13 vrst kačjih pastirjev, med njimi v lepo zaraščenem predelu tudi vsaj 15 samčkov dristavičnega spreletavca.

Naenkrat sem na sredini, nad vodno gladino in med redko posejanimi štrlinami rogoza, zagledal zaljubljeni parček kačjih pastirjev in srce mi je pričelo hitreje biti. Zdelo se mi je, da vidim značilni rumeni madež na zadku in hitro, a vseeno zalezujoče previdno sem začofotal skozi obrežno goščavo. Že sem se mi je odvrtel scenarij s pobegom parčka v krošnje dreves in izgubljeno priložnostjo, a vsakič sta kačja pastirja po krajšem zračnem manevru poiskala počitek na tem ali onem rogozu. Tedaj sem že nedvoumno vedel, da opazujem dristavičnega spreletavca, kakšna sreča ... Slednjic sem se približal na razdaljo, ki mi je omogočala posnetek in s tresočo roko sem naredil prvega, pa drugega, tretjega ..., vendar čakaj, nekaj ni bilo v redu!? Hitro sem preveril rezultat na zaslonu fotoaparata in uvidel, da

ima »samička« sekundarni paritveni aparat in je torej samček! Spet sem ostal praznih rok, vendar mi je neobičajen akt še polepšal odličen terenski dan (SLIKI 1 in 2). Parček se je še nekaj časa nerodno spreletaval naokoli in kleščastega prijema vodilnega samčka si njegov podrejeni sovrstnik nikakor ni mogel otresti z glave. Brezplodna homoseksualna nagnjenja lahko v opazovanem primeru najverjetneje izključimo, toda, ali je bolj razvnetega samčka zavedlo nekoliko nerodno spreletavanje drugega, ki je imel že pošteno poškodovana krila, ali pa mu je pod vročo popoldansko pripeko le ponagajala pretirana spolna sla, ne bomo nikoli izvedeli ...

SLIKI 1 in 2. Poskus parjenja parčka samčkov dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* se je kljub navdušenju fotografa seveda končal bolj klavrno. Severovzhodni krak akumulacije Požeg v Krajinskem parku Rački ribniki – Požeg, 27-V-2018 (Foto: M. Bedjanič).

Čez dva tedna, dne 10-VI-2018, sem sončno nedeljo izkoristil za obisk Pohorja, sredi popoldneva pa sem vsled bližajočega dogodka *Natura v 24 urah – BioBlitz Slovenija*, ki se je nekaj dni kasneje odvijal prav v Krajinskem parku Rački ribniki – Požeg, sklenil preveriti stanje glede dristavičnega spreletavca. Okoli 15:00 sem zakorakal v večjega od obeh ribnikov v Grajevniku in v severnem delu hitro našel prvega samčka dristavičnega spreletavca, ki je potrpežljivo sprejemal moje fotografsko nadlegovanje iz vseh možnih kotov in pozicij. Videl sem jih še nekaj, nakar ob približno 15:30 kot strela z jasnega od nekod mimo mene prileti koleselj z nezamenljivim belim čelom in rumenim madežem na zadku! Spet so mi od razburjenja po glavi začeli rojiti scenariji s pobegom v drevesne višave in zato sem toliko previdneje hlastno brodil za zaljubljenecema, ki sta med postanki na

šaših ali ločju preletavala precejšnji del idilčne severne plitvine ribnika. Končno! Najprej ju pritisnem iz daljave, nato nekoliko bližje, a ne dovolj dobro ..., potem spet nista primerno obrnjena, pa sonce v objektiv ..., spet zletita, a k sreči nizko in ne prav daleč..., idealna poza, vendar so vmes moteče steblike ločka, pa pajčevina ..., dvigajoči oblaki smrdčega mulja ..., nerodno omahnem in skoraj zaplavam z vso opremo vred ..., dokler se vse kozmične sile slednjic ne poklopijo in mi je dana priložnost za res optimalen posnetek (SLIKA 3). A le enega, skrajno previdno preganjanje se nadaljuje in po skupno dobrih petih minutah zaključim z zadnjim uspešnim posnetkom koleslja na vejici obrežnega vrbovja (SLIKA 4) ... Nato sta se dristavična spreletavca dvignila visoko v hrastove krošnje in ju nisem več uzrl. Bil sem izčrpan, v visokih škornjih je dehtelo od zadovoljstva, ampak sreča je bila popolna!

SLIKA 3. Paritveni koleselj dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis*. Starejše samičke so precej podobne samčkom, saj rumeni madeži na njihovem stasitem zadku potemniijo. Pri samički na sliki izstopa le blede rumeni madež na sedmem segmentu zadka. Veliki ribnik v Grajevniku, Krajinski park Rački ribniki – Požeg, 10-VI-2018 (Foto: M. Bedjanič).

SLIKA 4. Paritveni koleselj dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* je poiskal počitek v obrežnem vrbovju. Veliki ribnik v Grajevniku, Krajinski park Rački ribniki – Požeg, 10-VI-2018 (Foto: M. Bedjanič).

Letošnjo zgodbo o dristavičnem spreletavcu v Krajinskem parku Rački ribniki – Požeg naj zaključim v sredini oktobra, ko sem nazadnje obiskal ribnike v Grajevniku. Vodna gladina je bila nizka, tako da bila večina severnega dela večjega ribnika kopna, tudi v zgornjem manjšem ribniku je bilo vode odločno premalo. Če bo stanje ostalo nespremenjeno, ali pa bodo ribniki celo povsem izpraznjeni, je jasno, da zarod ličink ne bo preživel zimske zmrzali in ostalih potencialnih stresnih razmer v naslednjih dveh letih, do preobrazbe v odrasle žuželke. Kot sem jasno zapisal v BEDJANIČ (2015) in BEDJANIČ (2018), potrebuje kritično ogroženi dristavični spreletavec pri nas aktivne varstvene ukrepe, kar vključuje tudi reden monitoring in na območju krajinskega parka urejevalne oz. sanacijske posege v ribnike in akumulacijo Požeg ter predvsem pripravo celovitega načrta upravljanja, ki bo zajemal vse vodne površine območja in določil upravljavca. Sicer bo dolgoročno preživetje dristavičnega spreletavca negotovo in ogroženo ter odvisno le od srečnih in manj srečnih naključij. To je glede na zakonske zaveze, ki jih ima Slovenija z naslova DIREKTIVE O HABITATIH odločno premalo!

LITERATURA:

- BEDJANIČ, M., 1995. *Leucorrhinia caudalis* (Charp.) and *Leucorrhinia pectoralis* (Charp.) new for the odonate fauna of Slovenia (Anisoptera: Libellulidae). *Notulae odonatologicae* 4(5): 89-90.
- BEDJANIČ, M., 2015. Presenetljivo ponovno opazovanje dristavičnega spreletavca *Leucorrhinia pectoralis* v Krajinskem parku Rački ribniki-Požeg. *Erjavecija* 30: 65–71.
- BEDJANIČ, M., 2018. Določevalni ključ: spreletavci Slovenije. *Trdoživ* 7(1): 32-40.

(M. BEDJANIČ)